

УКРАЇНСЬКИЙ
КАТОЛИЦЬКИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

вул. Іларіона Свенціцького, 17
Львів, 79011, Україна
tel.: (380 32) 240-99-40
fax: (380 32) 240-99-50

UKRAINIAN
CATHOLIC
UNIVERSITY

вул. Іларіона Свенціцького, 17
Lviv, 79011, Ukraine
e-mail: info@ucu.edu.ua
www.ucu.edu.ua

Відгук

**офіційної опонентки Дарії Ігорівни Сироїд,
кандидатки філологічних наук, доцентки кафедри філології
Українського католицького університету,
на дисертацію Вікторії Володимирівни Гоголіної
«Поетика біблійного інтертексту в «Києво-Печерському патерику»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
за спеціальністю 10.01.01 – українська література**

«Києво-Печерський патерик» належить до тих текстів давньої літератури, що не втрачають читацького інтересу вже багато століть, а попри те мають ще безліч питань для дослідника. Оновлення методик, дослідження інших пам'яток, а відтак зміна ракурсів дослідження і розширення контексту створюють сприятливий ґрунт для нового прочитання тексту Патерику і дуже втішно, що такі прочитання з'являються. Одним з таких ще далеко неповні опрацьованих питань є присутність, дія і взаємодія біблійного тексту у Патерику, якому присвячена дисертація Вікторії Гоголіної. За останні роки з'явилося чимало досліджень, що торкаються біблійного цитування в києворуській літературі, зокрема текстологічних досліджень перекладів книг Святого Письма, шляхів потрапляння біблійних цитат до того чи іншого тексту, а в такому інтерпретаційному ключі, як пропонує дисертантка, взаємодія біблійного тексту і творів давньої літератури, мабуть, і не розглядалася. У цьому полягає новаторство В.Гоголіної. Цікаво, що попри

заявлені завдання, авторка дослідження виконує ще одне, демонструючи, чим текст патерика може бути цікавий не лише сучасному дослідникові, але й сучасному читачеві, і як цей текст власне може бути прочитаний у наш час. Цей момент належить до безсумнівних переваг дисертації, але разом з тим відкриває і низку проблемних моментів, пов'язаних з перспективою читача тогочасного що, зрештою, може стати для дисертантки напрямом подальшого дослідження.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів і висновків. У вступі В. Гоголіна робить невеликий огляд наукової літератури, присвяченої «Києво-Печерському патерику», формулює мету і завдання, окреслює методичні засади свого дослідження.

У першому розділі під назвою «Категоріальний ряд міжтекстової взаємодії та Святе Письмо дисертантка обґрунтовує поняття інтертексту, яким послуговується для інтерпретації співдії біблійної і патерикової розповіді, при цьому опирається на доволі широке коло наукової літератури. Останній, третій, підрозділ присвячений підсумку деяких з досліджень, що стосуються Біблії чи біблійного цитування в українській середньовічній літературі. На вибір досліджень, очевидно, впливала як їх доступність, так і той фокус, який для себе обрала дисертантка. Поза увагою фактично залишилися дослідження перекладів книг Святого Письма, спроби інтерпретацій функцій біблійної цитати в тих чи інших середньовічних жанрах чи дослідження шляхів цитат від одного твору до іншого. Попри те, що базові текстологічні дослідження, на яких можна будувати інтерпретації, поки що досить фрагментарні, їх врахування додало б повноти і об'єктивності дослідженню. Зокрема, наприклад, текстологічні дослідження Т.Вілкул, що стосуються давньоруських перекладів старозавітніх книг, цитат зі старозавітніх книг у «Повісті врем'яних літ» чи дослідження «Слова про Закон і Благодать»

К.Акентьєва допомогли б коректніше сформувані уявлення про координати, в яких середньовічний читач міг сприймати книги Святого Письма.

У розділі другому – «Рівні біблійного інтертексту в «Києво-Печерському патерику» – Вікторія Гоголіна виділяє три рівні текстових взаємодій: композиційний, персоналістичний і символічно-алегоричний. Власне цей розділ демонструє можливості інтерпретації, коли дослідник уважно ставиться до текстових елементів. Таке прочитання виходить з базового розуміння середньовічного тексту як тексту-пригадування, який апелює до свого макротексту (Біблії) і до розуміння якого можна наблизитися, уявивши не лише автора і його інтенції, але й читача (чи ширше реципієнта) з його очікуваннями і його книжним запліччям. Своєрідне виповнювання змісту і сенсів, яке пропонує В. Гоголіна завдяки поняттю інтертексту, дає поле для таких цікавих паралелей як, наприклад, між словом «Про блаженного Євстратія» і Посланням апостола Павла до філіп'ян (див. с. 58), коли актуалізуються важливі деталі чи й базові елементи (приміром прив'язаність до місця-міста в одному й іншому текстах). З іншого боку, такий аналіз часто нагадує лабораторний дослід, коли не враховуються умови, в яких творилися і функціонували тексти. Попри те, що кожне дослідження середньовічної літератури тою чи іншою мірою залишається лише гіпотезою, але врахування текстів, які могли б впливати на Патерик, значно об'єктивізувало б картину. Наприклад, цікавим би було зіставлення з іншими, перекладними патериками, під оглядом виявлення (чи навпаки) спільних цитат, біблійних образів, що не раз стають топосами, способів введення одних й інших у текст, інших вимірів творення біблійного інтертексту. Також аналіз шляху потрапляння цитати у твір, часто за посередництвом інших творів чи літургійних текстів, міг би відкрити нові цікаві інтерпретаційні моменти. Іншими словами, врахування жанрового контексту і контексту літератури часу творення Патерика дало б аналізу більшої переконливості.

Третій розділ «Євангельські ради як джерело інтертекстуальних взаємодій у «Киево-Печерському патерику» у своїх чотирьох підрозділах висвітлює, як біблійні ради реалізуються у тексті Патерика і як біблійні образи, а через них – біблійні сюжети вивірюють патерикові розповіді. Дисертантка вибирає і групує патерикові розповіді відповідно до певних ідей і таке перегрупування текстів Патерика дає можливість побачити їх дещо виразніше, наприклад, як це було зроблено в третьому підрозділі, присвяченому добровільній убогості. Зокрема, цікаві спостереження про співдію матеріального і нематеріального (с. 155).

Вдалим доповненням до роботи було б залучення до аналізу тексту Патерика інтерпретацій інших дослідників цієї пам'ятки, навіть якщо вони не торкалися безпосередньо поставленої проблеми, зокрема, англійських досліджень, починаючи від передмови до гарвардського видання Патерика. Таке доповнення, можливо, дещо обтяжило б текст дисертації, але додало б такий важливий момент наукової дискусії.

У Висновках Вікторія Гоголіна підсумовує аналіз, здійснений у трьох розділах. Особливо хочеться відзначити чіткість і виразність як загальних висновків, так і тих, що довершують кожен розділ. Роботу написано грамотно, доброю мовою, з відповідним термінологічним апаратом. Окремі недоречності, які все-таки трапляються у тексті дисертації, пов'язані з надмірною актуалізацією тексту патерика, що часом заступає історичний контекст (н.п., вживання слова «український» замість «руський» (с. 13).

Висловлені у цьому відгуку зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Вікторії Гоголіної, поданої до захисту, радше є заохочення до подальшої роботи над темою. Дисертація Вікторії Володимирівни Гоголіної «Поетика біблійного інтертексту в Києво-Печерському патерику» є завершеним самостійним дослідженням, написаним на належному професійному рівні і відповідає чинним вимогам до дисертацій,

себто «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМ України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.). Дисертація відповідає профілю спеціалізованої вченої ради Д 35.051.13 й вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань старшого наукового співробітника, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р.

Дослідження, представлене в роботі, відображене у статтях, надрукованих в авторитетних спеціалізованих виданнях. Зміст роботи представлено коректно і вдало в авторефераті. Вікторія Володимирівна Гоголіна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.01 – українська література.

Дарія Сироїд,
кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри філології

Українського католицького університету

Дарія Сироїд
Гоголіна Вікторія
управління персоналом

2017.07.10
Сироїд Д.В.